

10. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Державному комітету телебачення і радіомовлення України на випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга»: Рішення Рахункової палати від 12 липня 2016 року № 14-1. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16749474/RP_14-1.pdf?subportal=main.

11. Сеньківський В., Олянишен Т., Штангрет А., Мельников О. Читання як проблема вільного часу: за результатами соціологічного-статистичного дослідження. Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. 160 с.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКИХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ОСНОВ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ «УКРАИНСКАЯ КНИГА»

Деятельность субъектов информационной сферы национальной экономики, в частности издательского дела, требует продуманной организационной и финансовой поддержки со стороны государства в контексте более эффективного использования ограниченных финансовых ресурсов. Результаты аудиторских проверок неоднократно показывали недостаточную эффективность использования средств государственного бюджета, в частности вследствие несовершенства критериев отбора изданий. Разработаны методические и практические основы, направленные на совершенствование процесса реализации программы «Украинская книга». Обоснован перечень критериев отбора изданий для программы «Украинская книга». Предложены шкала оценивания и дополнительные характеристики, уточняющие применения предложенных критериев.

Ключевые слова: критерий отбора, издание, эксперт, экспертная оценка, «Украинская книга».

WAYS TO IMPROVE THE METHODOLOGICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS FOR THE IMPLEMENTATION THE PROGRAM “UKRAINIAN BOOK”

Supporting the activities of the subjects in the information sphere of the national economy, in particular publishing requires well-thought-out organizational and financial support from the state in the context of more efficient use of limited financial resources. The results of audits have repeatedly shown inadequate efficiency of the use the state budget funds, in particular due to imperfect selection criteria for publications. Methodical and practical principles are developed, which aimed at improving the implementation of the program “Ukrainian Book”. The list of criteria for selecting publications for the program “Ukrainian Book” is justified. A scale of assessments and additional characteristics specifying the applications of the proposed criteria are proposed.

Key words: selection criteria, publication, expert, expert evaluation, “Ukrainian Book”.

УДК 338.43:636.32/.38:633.2/3(477)

Оганесян В.С.

аспірант,

Подільський державний аграрно-технічний університет

КОРМОВИРОБНИЦТВО – ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА

У статті визначено поняття кормовиробництва та кормової бази. Пораховано структуру посівних площ основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств. Досліджено орієнтовні норми добової потреби в зелених кормах різних видів і груп тварин. Проаналізовано: виробництво та валовий збір кормових культур, які використовувались для годівлі та відгодівлі овець; вирощування та відгодівля овець у сільськогосподарських підприємствах в середньому по Україні; витрати на виробництво привісу овець за елементами у сільськогосподарських підприємствах в середньому по Україні.

Ключові слова: кормовиробництво, кормова база, кормові культури, посівна площа, кормові культури, корми, посівна площа.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших галузей, на сьогоднішній день, у сільському господарстві України, яка є невід'ємним елементом для формування і функціонування тваринництва – це кормовиробництво.

Кормовиробництво, як галузь аграрного виробництва, має забезпечувати тваринництво достатньою кількістю якісних, збалансованих за вмістом поживних речовин кормів. Основні напрями розвитку цієї галузі – інтенсифікація польового і лучного кормовиробництва на основі прогресивних технологій вирощування кормових культур, заготівлі та зберігання кормів, поліпшення їх структури і якості [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перед інтенсивним розвитком тваринництва покладені підвищені вимоги щодо кормовиробництва та кормової бази. Тому вивчення та дослідження кормовиробництва є однією з важливіших питань у тваринництві, яке обділене увагою із боку таких вчених: Ф. М. Архипенка, А. О. Бабича, В. І. Болдуєва, В. А. Бурлака, І. Ф. Грибарчука, М. В. Місюка, Г. М. Мартинюка та ін. Однак із зменшенням пасовищ, вівчарство в Україні потребує ефективного кормовиробництва, і тому, на сьогоднішній день, наша досліджувана стаття є актуальною для вивчення.

Формулювання цілей статті. Для досягнення цілей статті було встановлено витрати на корми, які було використано для відгодівлі овець.

Тому метою даної статті є визначення ефективності кормовиробництва для забезпечення виробництва продукції вівчарства.

Викладення основного матеріалу. Посіви кормових культур на орних землях разом із природними кормовими культурами повинні повністю забезпечити тваринництво усіма видами повноцінних кормів. Проблема заготівлі та виробництва кормів повинна вирішуватись на основі застосування прогресивних технологій, багатофункціональної техніки та сучасного обладнання для виробництва високоякісних екологічно безпечних кормів, підвищення їх протеїнової та енергетичної поживності, зменшення втрат на всіх етапах вирощування, заготівлі, транспортування, зберігання та використання [2, с. 237].

Оптимальне функціонування галузей тваринництва можливе лише за раціональної оснащеності господарства всіма основними елементами його матеріально-виробничої бази, в числі яких першорядне значення мають корми, їх кількість, склад і якість. Тому для подальшого підвищення ефективності сільського господарства одним з вирішальних умов є постійне дотримання пропорційності у розвитку рослинництва і тваринництва, сполучною ланкою між якими є кормова база. Цим викликана специфічна подвійність її завдань, а також організації виробництва та використання кормів. Відповідно під кормовою базою господарства розуміють розміри і склад джерел отримання кормів, їх обсяг, асортимент і якість, організацію їх виробництва та використання. Головна мета організа-

ції кормовиробництва – всемірне збільшення виробництва дешевої тваринницької продукції [2].

Основою виробництва продукції вівчарства – є його надійна кормова база. Кожне фермерське господарство чи сільськогосподарське підприємство, яке утримує овець, і прагне виробляти якісну, поживну продукцію та збільшувати продуктивність виробництва, повинні забезпечити себе на рік необхідним обсягом різноманітних кормів та кормовими площами. Формування кормової бази, безпосередньо залежить від раціональної та збалансованої годівлі овець поживними кормами, які насичені мінеральними речовинами, мікроелементами і вітамінами. Тому, найважливішою умовою швидкого розвитку виробництва продукції вівчарства є створення міцної кормової бази.

Інтенсивний розвиток тваринництва ставить підвищені вимоги до кормової бази. Виникає потреба створити спеціалізовану галузь кормовиробництва, яка б за організацією і технічним оснащенням відповідала сучасному тваринництву.

Найважливішою ланкою в розв'язанні цього важливого завдання є збирання, заготівля, зберігання і підготовка кормів до згодовування. Саме це визначає кінцевий результат усього виробничого циклу і є великим резервом для збільшення обсягу заготовлених кормів, поліпшення їх якості й ефективнішого використання в годівлі сільськогосподарських тварин.

Виробництву нині запропонований цілий комплекс технологічних прийомів збирання, заготівлі, зберігання й підготовки кормів до згодовування, який забезпечує потоковість заготівлі й закладання їх на зберігання при мінімальних втратах врожаю і знонайменшій залежності якості готового корму від метеорологічних умов та інших некерованих факторів. Вони передбачають комплексну механізацію, а в деяких випадках і автоматизацію усіх процесів збирання, заготівлі і переробки кормів за рахунок машин і обладнання, що випускаються серійно [3, с. 4].

Кормовиробництво – багатогранна і найбільш відсталася в технологічному і технічному озброєнні галузь сільського господарства. Через це відведені під виробництво кормів площі не у всіх підприємствах використовуються повною мірою, з них мало ще заготовляється сіна, сінажу, силосу, коренеплодів і фуражного зерна.

Найбільшу площу у структурі посівних площ основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств займають зернові та зернобобові культури, яка за досліджуваний період 2000–2016 рр. збільшилась на 3,1 %, а кормові зменшилися на – 18,9 % табл. 1.

Важливим моментом у годівлі овець є формування зеленого конвеєра. Для складання зеленого конвеєра насамперед визначають середньодекадне поголів'я тварин різних видів і вікових груп, які будуть у господарстві протягом пасовищного періоду. Потребу у зеленому кормі для худоби визначають подекадно на кожен місяць.

Для цього добову норму зеленого корму в кілограмах на одну голову множать на середньодекадне поголів'я. Одержану потребу корму для всієї групи на

Таблиця 1

Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств

Сільськогосподарські культури	Структура посівних площ									
	2000		2005		2010		2015		2016	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Зернові та зернобобові	13646	50,2	15005	57,6	15090	56,0	14739	54,8	14401	53,3
Технічні	4187	15,4	5260	20,2	7296	27,1	8350	31,0	8852	32,8
Картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	2277	8,4	2041	7,8	1967	7,3	1823	6,8	1841	6,8
Кормові	7063	26,0	3738	14,4	2599	9,6	1990	7,4	1932	7,1
Посівна площа	27173	100	26044	100	26952	100	26902	100	27026	100

Джерело: власні дослідження за статистичними даними [4]

Таблиця 2

Орієнтовні норми добової потреби в зелених кормах різних видів і груп тварин (за даними І.С. Попова)

Вид і група тварин	Добова норма зеленого корму на голову, кг	Вид і група тварин	Добова норма зеленого корму на голову, кг
Корови	50-60	Кнури-плідники	6-8
Нетелі	40-50	Свиноматки з приплодом до чотирьох місяців	4-5
Бики-плідники	30-40	Підсвинки старше чотирьох місяців	4-5
Молодняк великої рогатої худоби старше року	25-30	Вівці дорослі	6-8
Молодняк великої рогатої худоби до року	10-15	Ягнята	3-4
Коні старше трьох років	40-50	Птиця	0,07
Лошата	25-30	x	x

Джерело: адаптовано на основі [2, с. 244]

добу множать на 10, добуток ділять на 100 і дістають потребу зеленої маси в центнерах на декаду. Так визначають потребу господарства в зеленому кормі на кожен місяць, на весь період і для всіх видів тварин.

Для обчислення потреби в зелених кормах користуються наступними нормами добової потреби тварин в зелених кормах табл. 2 [2, с. 243].

Як видно з табл. 2, добова норма зеленого корму овець дорослих і ягнят набагато менша від корів, нетелі, биків-плідників, молодняку великої рогатої худоби старше року, молодняку великої рогатої худоби до року, коней старше трьох років і лошат, лише однакова з кнурами-плідниками, і на 2-3 кг більша за свиноматок з приплодом до чотирьох місяців та підсвинків старше чотирьох місяців.

Створити міцну кормову базу підприємства можна при чіткому дотриманні принципів її раціональної організації, основними з яких є:

- 1) дотримання відповідності природно-економічним умовам раціональної спеціалізації підприємства;
- 2) ефективне використання головного засобу виробництва – землі, раціональна організація посівного і лукопасовищного кормовиробництва;
- 3) пропорційне співвідношення між кормовими ресурсами і перспективами ефективного розвитку галузей тваринництва відповідно до потреб господарства в їх продукції. План трансформації земельних угідь має передбачати поліпшення їх за допомогою системи

організаційно-економічних заходів з метою забезпечення випереджаючих темпів зростання кормової бази темпам збільшення поголів'я тварин при досягненні їх продуктивності згідно з породними характеристиками;

4) раціональне використання трудових ресурсів, засобів виробництва як у виробництві кормів, так і в галузях тваринництва. Дотримання цього принципу можливе при впровадженні прогресивних форм організації виробництва і праці, системи машин для забезпечення комплексної механізації виробничих процесів на всіх стадіях кормовиробництва;

5) висока економічна ефективність при повному забезпеченні тваринництва високоякісними кормами і науково обґрунтованих нормативних витратах на одиницю продукції [5].

Основні джерела, звідки надходять корми для виробництва продукції вівчарства – це польове кормовиробництво, яке дає близько 85 % загальної кількості кормів, природні сіножаті і пасовища, підприємства переробної промисловості та спеціалізовані підприємства по виробництву кормових добавок.

Важливим для розвитку галузі кормовиробництва та створенням кормової бази у вівчарстві – є виробництво і валовий збір кормових культур табл. 3, яка за період 2000 – 2016 рр. зазнала таких зменшень: коренеплоди кормові на (81,3) тис. т, кукурудза кормова – (-17215,5) тис. т, трави однорічні (на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно) – (-5801,4) тис. т,

**Виробництво та валовий збір кормових культур,
які використовувались для годівлі та відгодівлі овець, тис. т**

Кормові культури	Роки							Відхилення (+, -)	
	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2016 р. до 2000 р.	2016 р. до 2015 р.
Коренеплоди кормові	6358,2	7565,8	6633,8	6996,6	6892,3	6114,8	6276,9	-81,3	162,1
Буряк цукровий кормовий	31,4	44,9	13,7	24,8	102,9	72,7	74,7	43,3	2,0
Культури кормові баштанні	563,6	1063,1	701,9	720,1	723,8	766,9	972,1	408,5	205,2
Кукурудза кормова	24183,3	12508,5	7511,0	8507,5	7573,5	6842,8	6967,8	-17215,5	125,0
Трави однорічні: – на сіно	647,1	942,2	953,4	953,3	1003,5	976,6	1016,6	369,5	40,0
– на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно	7074,4	3584,6	1996,1	1480,6	1481,7	1101,5	1273,0	-5801,4	171,5
Трави багаторічні: – на сіно	2572,5	2969,3	3237,7	3424,0	3926,1	3124,2	3361,5	789,0	237,3
– на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно	11610,2	5836,8	3592,5	3258,9	3208,1	2749,1	3070,3	-8539,9	321,2
Сіножаті: – на сіно	2162,4	2076,9	1653,5	1603,1	1520,8	1309,3	1216,1	-946,3	-93,2
– на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно	529,5	254,4	142,7	82,6	91,9	65,0	80,8	-448,7	15,8
Пасовища культивовані: – на сіно	16,9	16,0	14,2	9,2	7,2	13,1	15,1	-1,8	2,0
– на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно	352,3	401,9	143,3	106,1	109,9	84,1	63,2	-289,1	-20,9

Джерело: власні дослідження за статистичними даними [4]

Таблиця 4

Вирощування та відгодівля овець у сільськогосподарських підприємствах в середньому по Україні

Показники	Роки							Відхилення (+, -)	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016 р. до 2010 р.	2016 р. до 2015 р.
Приріст, ц	26 383	24 066	22 491	21 318	24 999	20 416	17 431	-8 952	-2 985
Виробнича собівартість, тис. грн.	46 899	53 320	57 020	54 637	58 914	63 441	65 439	18 540	1 998
Собівартість 1 ц приросту, грн.	1 777	2 215	2 535	2 562	2 356	3 107	3 754	1 977	647

Джерело: власні дослідження за статистичними даними [6]

трави багаторічні (на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно) – (-8539,9) тис. т, пасовища культивовані (на сіно) – (-1,8) тис. т, пасовища культивовані (на корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно) – (-289,1) тис. т. Лише позитивним є збільшення буряка цукрового кормового на (43,3) тис. т, культури кормові баштанні – (408,5) тис. т, трави однорічні (на сіно) – (369,5) тис. т і трави багаторічні (на сіно) – (789,0) тис. т.

Якщо порівнювати 2015 рік з 2016 роком, хоч не значне, але спостерігається тенденція покращення виробництва, це помітно по збільшенню показників обсягу збору кормових культур.

Раціонально складена ефективна кормова база, істотно впливає на вирощування і відгодівлю овець табл. 4. Як бачимо, за досліджуваний період 2000–2016 рр., приріст зменшився на (-8952) ц, виробнича собівартість збільшилась на (18540) тис. грн., собівартість 1 ц приросту збільшилась на (1977) грн.

Серед усіх витрат, які несуть підприємства на виробництво привісу овець, одним із найбільших є корми табл. 5, які за період 2010 – 2016 рр. збільшились на (12829,3) тис. грн. Порівнюючи 2016 рік з 2015 роком спостерігається зменшення витрат на (-849,9) тис. грн.

Слід відзначити, що особливого значення для галузі кормовиробництва в умовах розвитку науково-технічного прогресу набувають інноваційні кормові культури та їх сумішки [7, с. 81].

Висновки. Виходячи з вищенаведеного можна зробити такі висновки, що кормовиробництво потребує:

- 1) вдосконалення та модернізації матеріально-технічної бази, пов'язаних з виробництвом кормів для овець;
- 2) раціональне та ефективне використання земельних угідь та пасовищ господарства, яке утримує овець;
- 3) створення повноцінної стійкої кормової бази;
- 4) збільшення високої продуктивності вирощування кормових культур.

**Витрати на виробництво привісу овець за елементами
у сільськогосподарських підприємствах в середньому по Україні, тис. грн.**

Показники	Роки							Відхилення (+, -)	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016 р. до 2010 р.	2016 р. до 2015 р.
Виробнича собівартість – всього	46899,8	53320,6	57020,2	54637,5	58914,0	63441,6	65439,9	18540,1	1998,3
Прямі матеріальні витрати, у тому числі з них:									
Корми	27801,4	31063,6	34304,8	33009,1	38212,0	42900,7	43973,6	16172,2	1072,9
Нафтопродукти	20786,6	23372,6	26608,6	26648,8	30470,2	34465,8	33615,9	12829,3	-849,9
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	1870,2	2146,9	2219,5	1931,9	2414,0	2688,3	2701,5	831,3	13,2
решта матеріальних витрат	1819,3	1956,1	1968,1	1236,9	1247,8	1290,4	3592,8	1773,5	2302,4
Прямі витрати на оплату праці	3325,3	3588,0	3508,6	3191,5	4080,0	4456,2	4063,4	738,1	-392,8
Інші прямі і зальновиробничі витрати всього, у тому числі з них:	10962,2	13317,2	13260,9	12534,5	11605,4	11842,8	13167,2	2205,0	1324,4
амортизація необоротних активів	8136,2	8939,8	9454,5	9093,9	9096,6	8698,1	8299,1	162,9	-399,0
відрахування на соціальні заходи	1825,0	1772,0	1675,3	2050,7	2385,0	1867,3	2618,8	793,8	751,5
решта інших прямих і загальновиробничих витрат	3899,5	4969,2	4911,7	4634,8	4314,6	4438,2	3053,8	-845,7	-1384,4
	2411,7	2198,6	2867,5	2408,4	2397,0	2392,6	2626,5	214,8	233,9

Джерело: власні дослідження за статистичними даними [6]

Список літератури:

1. Зінченко О. І. Кормовиробництво: Навчальне видання. – 2-е вид., доп. I перероб. – К.: Вища освіта, 2005. – 448 с.: іл.
2. Кормовиробництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/246/21.pdf>.
3. Корми : бібліографічний покажч. / ВДАУ ; упоряд. О. А. Шевчук, Н. Г. Дудкевич ; ред. Г. М. Калінкіна; відп. за вип. Н. С. Головка. – Вінниця, 2009. – 46 с.: іл.
4. Сільське господарство України. Статистичний збірник. – К., 2016. – С. 246.
5. Організація кормовиробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-119/doc-190/>.
6. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Місюк М. В. Зростання ефективності кормовиробництва на інноваційних засадах // Економіка АПК. – 2013. – С. 81–87.

**КОРМОПРОИЗВОДСТВО – КАК ЭЛЕМЕНТ
ЭФФЕКТИВНОГО ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКЦИИ ОВЦЕВОДСТВА**

В статье определено понятие кормопроизводства и кормовой базы. Посчитано структуру посевных площадей основных сельскохозяйственных культур во всех категориях хозяйств. Исследована ориентировочные нормы суточной потребности в зеленых кормах различных видов и групп животных. Проанализированы: производство и валовой сбор кормовых культур, используемых для кормления и откорма овец; выращивание и откорм овец в сельскохозяйственных предприятиях в среднем по Украине; затраты на производство привеса овец по элементам в сельскохозяйственных предприятиях в среднем по Украине.

Ключевые слова: кормопроизводство, кормовая база, кормовые культуры, посевная площадь, кормовые культуры, корма, посевная площадь.

FODDER PRODUCTION AS AN ELEMENT OF ENSURING THE EFFICIENT PRODUCTION OF SHEEP

The article defines the concept of fodder production and feed base. The structure of sown areas of main crops in all categories of farms is calculated. The approximate norms of daily needs in green fodders of different species and groups of animals are investigated. It was analyzed: production and gross collection of fodder crops used for feeding and fattening sheep; raising and fattening of sheep in agricultural enterprises on average in Ukraine; the cost of production of the sheep breed for the elements in agricultural enterprises on average in Ukraine.

Key words: *fodder production, forage, forage crops, sown area, fodder crops, forage, sown area.*

UDC 338.48

Sakovska O.M.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Tourism, Hotel and Restaurant Business Department,
Uman National University of Horticulture

PRINCIPLES OF COMPETITIVE TOURIST INDUSTRY FORMATION AT THE LEVEL OF DESTINATIONS

The question of competitive advantages formation characteristics in the field of tourism at the level of destinations is studied in the article. The theoretical analysis of concepts “region”, “tourist region”, “tourist product” and “competitiveness” of a tourist product is conducted. It is established that priority components of ensuring the sustainable country’s development and a significant component of solving issues raising population living standards are overcoming the existing negative economic trends of regional development. It is defined that one of the ways out of the crisis economic situation at the regional level is the creation of systemic and complex prerequisites for the development of tourism, improvement of the functional and technical quality of regional tourist product components. It is revealed that a competitive tourist product, with the right combination of its factors formation and implementation, promotes regional development and increases population living standard in a certain territory. The methodical issues of working out a tourist product for regional development are substantiated. It is determined that necessary elements of a competitive tourist regional system are infrastructure, tourist product and population. The methodical approach to the formation of a competitive tourist industry at the regional level based on client-oriented principles of development and tourist services provision is suggested.

Key words: *tourism, region, tourist region, tourist product, competitiveness.*

Introduction. Tourism, through the formation of regional (destinative), entities opens up great opportunities for the socio-economic development of territories (countries, regions, cities) with different amounts of tourist resources. Due to tourism involved in many industries and spheres of activity, which take part in the formation of tourism or related tourist products, it is possible to receive basic or additional income. Tourism can be developed in any country or region. The main thing is that one need to have a good idea of its specific opportunities and relevant information support when planning a business. Tourism should be considered as an open socio-economic system, which is influenced by many factors. Many enterprises directly or indirectly participate in the tourist industry. The activity of each of them, as a rule, depends on the activity of participants of the system.

Analysis of recent scientific research. The topicality of the article is determined by the low competitiveness of enterprises in the tourist industry of Ukraine at the regional level. The state pays great attention to the development of the tourist industry, which is confirmed by intentions of creating a separate independent structure that controls mechanisms of supporting tourist industry in coming years. For example, the amendments to the Law of Ukraine “Tourism Act” [6] are adopted; the principles of the State Program of Tourism Development for 2015–2022 [5] are developed and implemented; the Strategy of Tourism and Resorts Development for the period up to 2026 [12] is implemented. Besides, measures on the information support of tourist services and proposals for these services on the domestic and foreign markets will be implemented as well.